

KERAMIikka-AINEISTOJEN ANALYYSIN JA RESTAUROINNIN KURSSI ITALIASSA

Pienessä San Geminin kaupungissa Umbriassa keski-Italiassa järjestetään vuosittain restaurointiteemaisia kenttätyökursseja, joista on valittavissa rakennuksiin, paperisiin taide- ja arkistoaineistoihin, kirjoihin tai arkeologisiin keramiikkalöytöihin keskittyvät kurssit. Kursseilla syvennyttään kuukauden ajan valittuun teemaan teoria-tuntien ja työpajojen kautta. Intensiivisten kurssien arkipäivät kuluvat muurien ympäröivän vanhan kaupungin historiallisissa rakennuksissa työskennellen ja viikonloput kurssitehtävien ja retkien parissa.

Osallistuin arkeologisten keramiikka-aineistojen analyysiä ja restaurointia käsittelevälle kurssille 4.–30.6.2023. Samaan aikaan olivat käynnissä myös rakennusten ja kirjojen restaurointia käsittelevät kurssit. Järjestäjänä toimi *San Gemini Preservation Studies* (SGPS) -ohjelma, joka on järjestänyt kenttätyökursseja Italiassa vuodesta 1999 alkaen eri yhteistyötahojen kanssa. Kaikki ohjelman järjestämät kurssit ajoittuvat kesä-elokuulle ja niiden kesto on noin neljä viikkoa. Osallistumisen hinta on 4800 \$ sisältäen opetuksen, kurssimateriaalit, yhteismajoittumisen sekä tervetulo- ja päätösjuhlan tarjoilut. Matkat sekä ruokailut jäävät siis kurssimaksun ulkopuolelle. Hain tuloksetta apurahaa kurssin kustannuksiin, minkä seurauksena rahoitin osallistumiseni pääosin itse. Pienen osan kurssimaksusta

kattoi liikkuvuustuki, jota Turun yliopiston tohtoriohjelma Juno myöntää työsuhteisille väitöskirjatutkijoille. Sisällytin kurssin jatko-opintoihini, minkä lisäksi sain kurssin suorituksesta arvosanan ja sertifikaatin todistukseksi.

Hakeuduin kurssille, koska tarvitsin tuolloin juuri alkaneessa väitöskirjaprojektissani osaamista keramiikka-analyysin tekemisessä. Tällaista opetusta ei tietääkseni ole ollut saatavilla Suomen yliopistoissa arkeologin urani aikana, ja vaikka keramiikka-asiantuntijoita löytyy Suomesta, on syvällistä ohjausta aiheeseen hankala saada ilman virallista opetusta. Tästä on seurannut se, että olemassa oleva taitotieto aiheesta on välittynyt huonosti seuraaville arkeologisukupolville.

Tässä tilanteessa katsoin välttämättömäksi etsiä opetusta ulkomailta. Tuolloin ainoa löytämäni perinteistä keramiikka-analyysiä opettava kurssi oli juuri SGPS-ohjelman järjestämä, muiden Euroopassa keramiikkaan liittyviä kursseja järjestävien tahojen (mm. London's Global University ja British School at Athens) painottaessa luonnontieteellisiä analyysejä. Sittemmin vastaavaa opetusta on alkanut järjestää Italiassa myös *Art Restoration and Conservation International Field School* -ohjelma, joka on hinnaltaan SGPS-ohjelman kursseja hieman edullisempi.

Kuva 1. San Geminin kaupungin vanhempaa rakennuskantaa. Kuvat: Sanni Salomaa.

San Geminin kaupungissa, jossa SGPS-ohjelman kurssit järjestetään, on noin 5000 asukasta. Paikalla on ollut asutusta jo esihistoriallisella ajalla sen sijaitessa keskeisen kulkureitin varrella, ja viimeistään keskiajalla kaupunki on saanut nykyisen nimensä. Kukkulan päälle sijoittuvaa kaupungin vanhaa osaa ympäröivät muurit, joiden sisäpuolta täyttävät eriaikaiset historialliset rakennukset (kuva 1). Kaupungin laajenemisesta kertovat vaihteet erottuvat rakennusten seinissä purettujen muurien ja rakennusten jäänteinä. Kaupungin vanhasa osassa on pieniä putiikkeja sekä useita ruokakauppoja ja ravintoloita. Uudempi osa San Geminin kaupunkia sijoittuu muurien ulkopuolelle kukkulan alarinteille. Siellä sijaitsee kävelymatkan päässä apteekki ja valikoimaltaan laajempi supermarket.

San Geminin kaupunkiin ei kohdistu suurta määrää turismia, joten kaupunkikuva on paikallisten asukkaiden värittämää. Englannin kielen taito on paikallisten keskuudessa heikkoa, mutta kahviloissa ja ravintoloissa pärjäsi ennen matkaa opetellulla italian perussanastolla. Laajempaa sanastoa vaativissa tilanteissa, esimerkiksi majoitta-

jien kanssa kommunikoidessa, Google Kääntäjä toimi hyvin. Paikalliset olivat ystävällisiä ja avuliaita, mutta joka kesä paikalle saapuviin vaihtuviin vieraisiin tottuneina he eivät juurikaan ottaneet oma-aloitteista kontaktia kurssilaisiin.

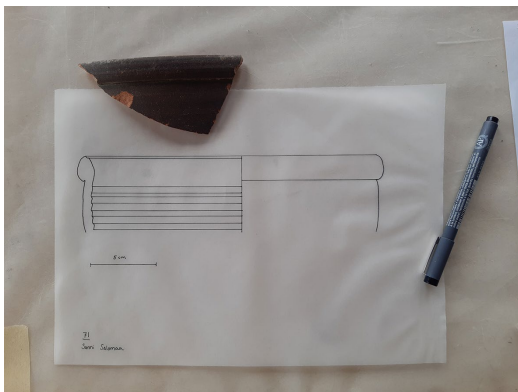
Kenttäkouluohjelma tekee yhteistyötä yhdysvaltalaisen yliopiston kanssa, joten valtaosa kursseille osallistuneista oli opintojen eri vaiheissa olevia yhdysvaltalaisia tai kanadalaisia opiskelijoita. Lisäksi muita eurooppalaisia olivat kaksi brittiläistä opiskelijaa. Mukana oli myös yksi osallistuja Kiinasta. Kurseilla oli vain muutama arkeologiaa opiskellut henkilö, muiden ollessa muun muassa kirjasto- ja taidealan, arkkitehtuurin ja historian opiskelijoita. Useimmat olivat 20-vuotiaita yliopisto-opiskelijoita, mutta joukossa oli myös vanhempia osallistujia aina eläkeikäiseen saakka. Osallistujat sijoitettiin eri puolille kaupunkia yhteismajoitukseen, jonka suhteen sai esittää toivomuksen, halusiko huoneen saman sukupuolen edustajien kanssa vai sekamajoituksesta. Lisäksi samanikäiset osallistujat pyrittiin majoittamaan samaan huoneistoon. Majoituksen taso vaihteli suuresti, sillä vaikka omassa majoituspaikassani kaikki, ilmastointi mukaan lukien toimi hienosti, oli osassa huoneistoista alkuun ongelmia jopa juoksevan veden ja pyykinpesumahdollisuuksien kanssa.

Kesäkouluohjelman kaikkien kurssien opetuskielenä toimi englanti. Opettajat olivat kokeneita asiantuntijoita pääasiassa Italiasta, mutta myös lähimaista. Opetusta oli maanantaista perjantaihin noin aikavälillä klo 9–12 ja 14–18, missä aikataulu huomioi italialaisen keskipäivän tauon (it. *riposo*) ja sen ajaksi sulkeutuvat kaupungit. Keramiikkaa käsittelevän kurssin aamupäivän osuus koostui teorialunneista ja iltapäivä käytännön työpajatyöskentelystä. Kurssi jakautui kahteen osaan, josta ensimmäinen kaksi viikkoa käsittelee keramiikka-analyysiä aiheeseen erikoistuneen arkeologin Elena Gabriella Lorenzettin johdolla ja toiset kaksi viikkoa keramiikan restaurointia alan ammattilaisten Domizia Colonellon ja Alice Rivalentan opettamana. Työskentely tapahtui muun muassa Colosseumin arkeologisen puiston ja Magna Materin temppelin alueelta kaivettujen arkeologisten keramiikka-aineistojen parissa. Kumpikin kurssin osuus suoritettiin kirjoittamalla osuudesta kattava raportti, joka tiivisti käsitellyt aiheet ja työpajassa suoritettavat työvaiheet.

Keramiikka-analyysin käsittävän osion teorialunnet käsittelevät saviastioiden valmistustapoja, keramiikka-analyysin periaatteita sekä Italian alueen esihistoriallis-

ten ja historiallisten saviastiatyypologioiden piirteitä. Työpajatyöskentelyssä opeteltiin luokittelemaan, dokumentoimaan ja tunnistamaan arkeologista keramiikkamateriaalia. Dokumentointi piti sisällään muun muassa saviastioiden piirtämisen (kuva 2), astioiden lukumäärän määrittämisen ja analyysin tulosten taulukoinnin. Restauroinnin käsittävän osuuden teorialunneilla käytiin läpi restauroinnin periaatteet, tekniikat ja käytettävät materiaalit, joita sovellettiin työpajoissa käytäntöön. Restaurointi piti sisällään keramiikan puhdistamisen pinttyneistä saostumista, materiaalin vahvistamisen ja suojaamisen, palojen yhteen liittämisen (kuva 3) ja esineen alkuperäisen ulkonäön rekonstruoimisen paikkaamalla puuttuvat palat kipsillä, joka maalattiin vastaamaan alkuperäisten palojen väritystä.

Koen kurssin keramiikka-analyysin osuuden olleen välttämätön ja rahan arvoisen oman väitöskirjatutkimukseni kannalta. Analyysin periaatteet on kyllä mahdollista oppia kirjallisuuden ja esimerkiksi YouTube-videopalvelusta löytyvien opetusvideoiden avulla, mutta kurssilla ne tulivat kootusti asiantuntijan opettamina käytännön materiaalilla harjoitellen. Vaikka valtaosan analyysin periaatteista olin pystynyt opet-

Kuva 2. Saviastian palasta tehty, astian alkuperäistä reunaa havainnollistava piirros.

Kuva 3. Astian kokoon liimaamista yhteistoimin.

Kuva 4. Muinaisen roomalaisen kaupungin tie ja sitä reunustavia rakennusten raunioita Carsulaen arkeologisessa puistossa.

telemaan itse, sain kurssilta useita oleellisia lisäyksiä aikaisempaan osaamiseeni liittyen esimerkiksi saviastianpalojen piirtämiseen ja savimassan koostumuksen määrittelymiseen sekä tietoa valmistusmenetelmien vaikutuksesta saviastiaan. Lisäksi koin arvokkaaksi sen, että pystyin kysymään tarkentavia kysymyksiä epäselväksi jääneistä asioista opettajalta.

Kurssin restaurointia käsittelevä osuus oli minulle täysin uutta tietoa, eikä vastavaa käsittelyä tietäkseni tehdä suomalaiselle keramiikkamateriaalille. Vaikka restauroinnissa noudatettiin periaatetta, jonka mukaan saviastianpaloihin käytettävät aineet ovat täysin poistettavissa, saattaa niiden käyttö vaikuttaa myöhemmin tehtävissä oleviin luonnontieteellisiin analyysiin. Siitä syystä järjestelmällinen saviastianpalo-

jen restaurointi ei ole täällä mielestäni tarpeellistakaan. Astian kokoon liimaamiseen ja alkuperäisen ulkonäön rekonstruoimiseen liittyvät käytännöt olisivat kuitenkin sovellettavissa suomalaiseseen materiaaliin. Esimerkiksi astian liimaaminen kokoon oikeanlaisella liimalla mahdollistaa liiman poistamisen tai palojen asennon säätämisen, vaikka liima pääsisi kuivumaan. Nykyiset restauroinnin periaatteet karttavat liiallista tulkintaa ja pyrkivät kunnioittamaan alkuperäistä astiaa. Esineen ulkomuodosta esimerkiksi rekonstruoidaan vain niitä piirteitä, joita voidaan varmuudella päätellä säilyneistä paloista. Sen lisäksi rekonstruoidut osat pitää pystyä selkeästi erottamaan alkuperäisistä osista, vaikkakin niiden on samalla sulauduttava häiritsemättä kokonaisuuteen.

Kuva 5. Maatuvista materiaaleista tehtyjen yhteisöllisten taideteosten viitoittama reitti kaupungin kaduilla.

Kurssin intensiivisyydestä huolimatta matkalla jäi aikaa myös opetuksen ulkopuolisille kokemuksille. Kurssin osana teimme retken lähellä sijaitsevaan Carsulaen arkeologiseen puistoon (kuva 4) sekä Roomaan, missä vierailimme katakombeissa ja Via Appian varrella käynnissä oleilla arkeologisilla kaivauksilla. Erillisestä maksusta oli vapaa-ajalla myös mahdollista esimerkiksi valmistaa illallinen paikallisen kokin opastuksella, sekä osallistua opastetulle retkelle läheisiin kaupunkeihin Assisiin ja Spoletoon. Lisäksi kurssin aikana San Geminissä juhlittiin roomalaiskatolisen kirkon Pyhän ruumiin juhlapäivään liittyvää *Inifiorata*-festivaalia, jonka vuoksi kaupungin kaduille tehtiin muun muassa kukista ja käytetyistä kahvinpuruista yhteisöllisiä taideteoksia (kuva 5). Juhla huipentui kirkolliseen kulkueeseen, joka kulki taideteosten viitoittaman reitin.

Italiassa vietetty kuukausi oli hyödyllisen ja opettavaisen kurssin lisäksi mielenkiintoinen katsahdus sekä italialaiseen että kurssitovereiden kautta amerikkalaiseen kulttuuriin. Kulttuurishokeiltakaan ei välttytty. Suomalaiseen aikakäsitykseen ja organisointitasoon tottuneelle italialainen rento

elämänmeno tuntui toisinaan turhauttavalta. Oppituntien alkamisaika oli liukuva ja niiden tarkka aikataulu selvisi vasta ensimmäisten kurssipäivien jälkeen. Suorittavan sai kuulla vasta kurssiosuuksien lopuksi, ja retki- ja iltasuunnitelmat saattoivat vaihtua äkkiseltään. Kerran meidät hätistettiin lounaalta pitsapalat kädessä tapaamaan kaupunginjohtajaa, koska sovittu tapaaminen oli päässyt unohtumaan järjestäjiltä. Huomaavaiset, hauskat ja liberaalit nuoret amerikkalaiset kurssitoverit tekivät vaikutuksen, mutta heidän koti-ikävänsä ja stressiään ilmentävä avoin itkemisensä hämmensivät varautunutta suomalaista. Jälkikäteen tällaiset asiat vain naurattavat ja muodostuvat osaksi kokemuksen mosaiikkia, varsinkin kun itse kurssin sisältö vastasi odotuksiani ja opetti ne taidot, joita siltä toivoinkin.

San Gemini Preservation Studies -ohjelman verkkosivut löytyvät osoitteesta <https://www.sangeministudies.info/>

Sanni Salomaa
saisalo@utu.fi
Turun yliopisto